מז: שלשה שאכלו פרק שביעי ברכות

אמר רב הונא הלכה כאחרים. והאידנא אין אנו מדקדקים ורגילים אנו לזמן בע"ה כדאמרינן בחגיגה (פ"ג דף כב.) כמאן מקבלינן האידנא סהדותא מע"ה כמאן כרבי יוסי כדי שלא יהא כל אחד הולך ודומה במה לעצמו[ג]: **מצוה** דרבים שאני[א]. מכאן קשה לה"ג דפירש דמי שמת אז מת בי"ט האחרון דאבילות נוהג ולא אתי י"ט האחרון דרבנן ודמי אבילות דאורייתא דכתיב (עמוס ח) והאריתיה כיום מר דהכא חזינן דאתיא תפלה דרבנן ודמיא קרא דלעולם בהם תעבודו וכן משמע נמי בריש כתובות (דף ד.) גבי חתן נוהג ז' ימי המשתה ואח"כ נוהג ז' ימי אבילות ומדשבעת ימי המשתה מבטלין אבלות דאורייתא כל שכן יום טוב שני:

קטן פורח מזמנין עליו. פרש"י שהגיע שתי שערות ועדיין לא הגיע לי"ג שנה ויום אחד ולא הגיע דא"כ אמאי אמר בסמוך לאתויי קטן פורח היינו שהגיע שתי שערות דקתני בברייתא בהגיע ע"כ פר"ח קטן פורח בתוך י"ג שנה ועדיין לא הגיע שתי שערות ידועות שאינן גדולות כדי לכוף ראשן לעיקרן שכן הוא שיעורם ולהכי קרי ליה פורח שפרחו וצמחו בו שערות אבל אינן גדולות כל השיעור והשתא ה"פ אמרת הגיע דמשמע הגיע דוקא והדר קתני אין מדקדקין בקטן דמשמע אפילו לא הגיע אלא ש"מ לאתויי קטן פורח ואתי סיפא לגלויי ריש"א דמה שהוא אומר בריש"א הגיע שתי שערות היינו פורחות שאינן שערות ממש וכדפירש שבכנס בתוך י"ג שנה וא"ת והא אמרינן לעיל קטן המוטל בעריסה עושין אותו סניף וי"ל דהתם איירי בעשרה והכא מיירי בשלשה או שמא פליגי אהדדי:

ולית

מכל[ב] מעשרותיכם תרימו ומה ראית האי אידגן והאי לא אידגן: מעשר שני והקדש שנפדו: פשיטא הב"ע [א]כגון שנתן את הקרן ולא נתן את החומש [ב]והא קמ"ל דאין חומש מעכב: השמש שאכל כזית: פשיטא מהו דתימא שמש לא קבע קמ"ל: והכותי מזמנין עליו: אמאי לא יהא אלא עם הארץ ותניא [ג]אין מזמנין על ע"ה אביי אמר בכותי חבר רבא אמר אפילו תימא בכותי ע"ה והכא בע"ה דרבנן דפליגי עליה דר' מאיר עסקינן דתניא [ד]איזהו ע"ה כל שאינו אוכל חוליו בטהרה דברי ר"מ וחכמים אומרים כל שאינו מעשר פירותיו כראוי והני כותאי עשורי מעשרי כדרחזי דבמאי דכתיב באורייתא מזהר זהירי [ה]דאמר מר כל מצוה שהחזיקו בה כותים הרבה מדקדקין בה יותר מישראל ת"ר [ו]איזהו ע"ה כל שאינו קורא ק"ש ערבית ושחרית דברי ר' אליעזר רבי יהושע אומר כל שאינו מניח תפילין בן עזאי אומר כל שאין לו ציצית בבגדו ר' נתן אומר כל שאין מזוזה על פתחו ר' נתן בר יוסף אומר כל שיש לו בנים ואינו מגדלם לת"ת [ז]אחרים אומרים אפי' קרא ושנה ולא שמש ת"ח הרי זה ע"ה א"ר הונא הלכה כאחרים רמי בר חמא לא אזמין עליה דרב מנשיא בר תחליפא דתני ספרא וספרי והלכתא כי נח נפשיה דרמי בר חמא אמר רבא לא נח נפשיה דרמי בר חמא אלא דלא אזמין ארב מנשיא בר תחליפא והתניא אחרים אומרים אפילו קרא ושנה ולא שמש ת"ח הרי זה ע"ה שאני רב מנשיא בר תחליפא דמשמע להו לרבנן ורמי בר חמא הוא דלא דק אבתריה ל"א דשמע שמעתתא מפומייהו דרבנן וגרים להו כצורבא מרבנן דמי: אכל טבל ומעשר וכו': טבל פשיטא לא צריכא בטבל טבול מדרבנן ה"ד בעציץ שאינו נקוב: מעשר ראשון כו': פשיטא לא צריכא כגון שהקדימו בכרי מהו דתימא כדאמר ליה רב פפא לאביי קמ"ל כדשני ליה: מעשר שני וכו': פשיטא לא צריכא שנפדו ולא נפדו כהלכתן מעשר שני כגון שפדאו על גבי אסימון ורחמנא אמר [2]וצרת הכסף בידך [ח]כסף שיש (לו) עליו צורה הקדש שחללו על גבי קרקע ולא פדאו בכסף ורחמנא אמר [ט][3]ונתן הכסף וקם לו: והשמש שאכל פחות מכזית: פשיטא איידי דתנא רישא כזית תנא סיפא פחות מכזית: והנכרי אין מזמנין עליו: פשיטא הכא במאי עסקינן [י]בגר שמל ולא טבל [כ]דאמר רבי זירא א"ר יוחנן [ל]לעולם אינו גר עד שימול ויטבול וכמה דלא טבל נכרי הוא: נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהן: אמר רבי [מ]יוסי קטן המוטל בעריסה מזמנין עליו והא תנן נשים ועבדים וקטנים אין מזמנין עליהם הוא דאמר כרבי יהושע בן לוי דאמר ריב"ל אף על פי שאמרו קטן המוטל בעריסה אין מזמנין עליו אבל עושין אותו סניף לעשרה ואמר ריב"ל תשעה ועבד מצטרפין מיתיבי [נ]מעשה ברבי אליעזר שנכנס לבית הכנסת ולא מצא עשרה ושחרר עבדו והשלימו לעשרה שחרר אין לא שחרר לא תרי אצטריכו שחרר חד ונפיק בחד והיכי עביד הכי והאמר רב יהודה [ס]ה"כל המשחרר עבדו עובר בעשה שנאמר [4]לעולם בהם תעבודו [ע]לדבר מצוה שאני [פ]מצוה הבאה בעבירה היא מצוה דרבים שאני (צ) ואמר ריב"ל [ק]לעולם ישכים אדם לבית הכנסת כדי שיזכה וימנה עם עשרה הראשונים שאפילו מאה באים אחריו קבל עליו שכר כולם [ר]שכר כולם סלקא דעתך אלא אימא נותנין לו שכר כנגד כולם אמר רב הונא [ש]תשעה וארון מצטרפין א"ל רב נחמן וארון גברא הוא אלא אמר רב הונא תשעה נראין כעשרה מצטרפין אמרי לה כי מכנפי ואמרי לה כי מבדרי אמר רבי אמי שנים ושבת מצטרפין אמר ליה רב נחמן ושבת גברא הוא אלא אמר רבי אמי שני תלמידי חכמים המחדדין זה את זה בהלכה מצטרפין מחוי רב חסדא כגון אנא ורב ששת מחוי רב ששת כגון אנא ורב חסדא א"ר יוחנן קטן פורח מזמנין עליו תנ"ה קטן שהביא שתי שערות מזמנין עליו ושלא הביא שתי שערות אין מזמנין עליו ואין מדקדקין בקטן הא גופא קשיא אמרת הביא שתי שערות אין לא הביא לא והדר תני אין מדקדקין בקטן לאתויי מאי לאו לאתויי

מכל מעשרותיכם. בפרשת לויס כתיב ואל הלוים תדבר וכתיב בהאי קרא את כל תרומת ה' כל לד תרומה שבו חייבים לספרים ממנו: **האי אידגן.** משעה שנתמרה בכרי נעשה דגן וכיון דאיקרי דגן חלה עליו רשות כהן תחלה לכתיב לראשית דגנך תתן לו (ה) אבל בשבלים לא אידגן ולא חלה עליו רשות כהן: **מעשר שני והקדש.** אם הבעלים פודין אותו מוסיפין חומש: **לא קנא.** אין לו קניעות לפי שהולך וכא: **והא בע"ה דרבנן.** בריתא דקתני אין מזמנין על ע"ה בע"ה דרבנן: **דפליגי עליה דר"מ.** וקאמרי כשאינו מעשר פירותיו. הלכך כותי מזמנין עליו דעשורי מעשר: **איזהו ע"ה.** שדברו חכמים בכל מקום: **שלא שמש ת"ח.** הוא הגמרא התלויה בסברא שהיו נותנים לדברי משנה טעם והיו מתאספים יחד ועוסקים בכך והיא דוגמת הגמרא שסדרו האמוראים: **לא אומין עליה.** רמי בר חמא לא רצה לגרפו לשלשה לזמון: **דמשמע.** משמע: **ורמי בר חמא הוא דלא דק.** לא בדק לשאול מדת רב מנשיא: **שלא נטלה תרומתו.** קס"ד תרומת מעשר קאמר: **פשיטא.** דאין מזמנין דהיינו טבל: **שהקדימו בכרי.** לאחר שנתמרה והוקבע לתרומה מן התורה קדם לוי את הכהן ונטל מעשר ראשון תחלה ואחר מחמשים שבו היה ראוי לתרומה גדולה לכהן ושלא ניטלה תרומתו דקתני לאו תרומת מעשר קאמר אלא תרומה גדולה: **מהו דתימא דרמאי ליה רב פפא לאביי.** לעילא) אי הכי אפילו הקדימו בכרי נמי קמ"ל: **אסימון.** כסף שלא נקבע בו צורה וקורין לו פלוז"ן בלע"ז: **עד שימול ויטבול.** ביבמות (ד' מו:) נפקא לן מויקח משה את הדם ויזרוק על העם) ואין הזאה בלא טבילה: **סניף.** חבור לזימון עשרה וכי אמר רב אסי נמי לעשרה קאמר: **מלוה דרבים.** להוציא רבים ידי חובתם בקדושה: **תשעה נראין כעשרה.** מפרש ואזיל לה: **אמרי לה כי מכנפי.** הוו נראים כעשרה שאין אדם מבחין בהן כל כך מתוך שהן יחד: **ואמרי לה כי מבדרי.** נראין טפי מרובין: **שני תלמידי חכמים המחדדין זה את זה בהלכה מצטרפין.** להיות שלשה: **קטן פורח.** שהגיע סימניס ולא בא לכלל שניו: לאתויי

הולך ובא בצרכי הסעודה קבע זמון. וקימ' [לן] דהאי דאכל כשהי' הולך ובא אין צריך לברך על כל פרוסה ופרוסה, אבל ביין צריך לברך על כל כוס וכוס וכנמלך דאמי. **אבל** מי שאכל טבל אפילו מדרבנן וכגון עצין שאינו נקוב, ומעשר ראשון שהקדימו בכרי ולא ניטלה ממנו תרומתן ומעשר שני, והקדש שלא נפדו כהילכתן, והשמש שאכל פחות מכזית, וגר שמל ולא טבל, הני כולהו אין מזמנין עליהן. **אחרים אומרים אפי' קרא ושנה ולא שימש תלמידי חכמים הרי זה עם הארץ.** וסוגיין כאחרים. **רמי בר חמא לא אזמין עליה דרב מנשיא בר תחליפא וכו'.** והאידנא לא רגילי רבנן בהכי ומזמנין אפילו על עם הארץ. **[דתני ספרא וספרי.** פי' ספרא נקרא תורת כהנים שהוא ספר ויקרא לבדו, ספרי הוא וישלחו שהן שני חומשין]. **דאמר ריב"ל וכו' אבל עושין אותו סניף לעשרה.** ונדחו דבריו. אמר ר' יוחנן קטן פורח מזמנין עליו. פירוש, זה שנראה עליו צמח שיער נקרא פורח. וזהו שאמר רב נחמן מי שהוא נכנס בכלל שנת י"ג ולא הביא שתי שערות ידועות [שאינן גדולות כדי לכוף ראשון לעיקרן שכן הוא שיעורם] שהוא חשוב כקטן אע"פ שהוא גדול, אם יודע למי מברכין והוא בן י"ג שנה מזמנין עליו, פחות מזה לא, והא דשבחו לאביי דנפיק לבוא ואחוי כלפי שמיא, לאו דוקא לאזמוני עליו, אלא שבחוהו שיש לו בינה והוא קטן.

מד א מיי' פ"ח מהל' ברכות הלכה כ:
מה ב טוש"ע או"ח סי' קצט ס"ג [והאידנא מזמנין]:
מו ג טוש"ע שם סעיף ד:
מז ד מיי' פי"ג מהל' אסורי ביאה הלכה ו סמג לאוין קנז טוש"ע יו"ד סי' רסח סעיף כ:
מח ה ו מיי' פ"ט מהל' עבדים הל' ו סמג עשין פז טוש"ע יו"ד סי' רסז סעיף ענ:
מט ז מיי' פ"ח מהל' תפלה הלכה ו סמג עשין יט טוש"ע או"ח סי' נ סעיף יד ונ"ב אלפס לעיל דף ו. ובכלל"ש שם סימן ז]:

תורה אור השלם

1. כֵּן תְּרִימוּ גַּם אַתֶּם תְּרוּמַת יְיָ מִכֹּל מַעַשְׂרֹתֵיכֶם אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּנְתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת תְּרוּמַת יְיָ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן: מִכֹּל מַתְּנֹתֵיכֶם תָּרִימוּ אֵת כָּל תְּרוּמַת יְיָ מִכָּל חֶלְבּוֹ אֶת מִקְדְּשׁוֹ מִמֶּנּוּ:
במדבר יח כח-כט
2. וְנָתַתָּה בַּכֶּסֶף וְצַרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ וְהָלַכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ: דברים יד כה
3. וְאִם גָּאֹל יִגְאַל אֶת הַשָּׂדֶה הַמְּקֻדָּשׁ אֹתוֹ וְיָסַף חֲמִשִּׁית כֶּסֶף עֶרְכְּךָ עָלָיו וְקָם לוֹ: ויקרא כז יט
4. וְהִתְנַחַלְתֶּם אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֲחֻזָּה לְעֹלָם בָּהֶם תַּעֲבֹדוּ וּבְאַחֵיכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאָחִיו לֹא תִרְדֶּה בוֹ בְּפָרֶךְ: ויקרא כה מו

מוסף תוספות

א. (בתוס' רי"ש הקדים הקדמה), ואפי' היא מילתא דרבנן כגון לשמוע קדושה וברכו שלא מצינו לו עיקר מן התורה אפ"ה דחי ליה לעשה דיחיד דלא משמע דמיירי כגון פ' זכור לקרות בתורה שהיא מן התורה וכו' ומכאן תשובה לבה"ג.

מוסף רש"י

מכל מעשרותיכם תרימו. אפילו תרומה גדולה (ערובין לא. פסחים לה:) שאם הקדים לוי את הכהן בכרי וקבל מעשרותיו קודם שיטול כהן תרומה גדולה מן הכרי, צריך להפרים הלוי מן המעשר תחלה אחד מחמישים לתרומה גדולה, ויחזור ויפרים תרומת מעשר (במדבר יח כט). **ומה ראית.** דמוקמת קרא דמיירי בהקדימו בכרי וקרא דפטור בהקדימו בשבלים (ערובין ופסחים וביצה שם) אימא איפכא (ביצה שם). **האי.** דממנרא, אידגן. ותלה עליו חומת תרומה, כדכתיב (דברים יח) ראשית דגנך, הלכך כי שקלה לוי בעי אהדורי לכהן תרי ממאה שנו כריש והדר אחד מעשרה (שבת קכז: וכעי"ז ערובין ופסחים וביצה שם). **והאי לא אידגן.** וכי שקליה לוי עדיין לא היה עכול לתרומה (ערובין ופסחים שם). **איזהו עם הארץ.** שנחשד על הטהרות ועל המעשרות ומוחזק מגעו טמא (סוטה כה.). **כל שאינו קורא ק"ש.** דהא ודאי אינו יודע כלום, אבל יודע לקרות וקורא לא עם הארץ הוא (שם). **ספרא.** תו"כ, **והלכתא.** משנה (דפו"י). **בטבול מדרבנן.** ואפילו הכי מצוה הבאה בעבירה היא אינה לה, ולא דמי לדמאי, וכדאמרן דהתם אשכחן נה המירא לכתחילה (פסחים שם). **מעשר ראשון כו' פשיטא.** קס"ד בתרומת מעשר קאמר וקפריך פשיטא (ערובין לא: פסחים לה:). **ונתן כסף וקם לו.** נמקדים שהוא כתיב (ויקרא כז) ויסף חמישית כסף ערכך (ערובין ופסחים שם). **שני תלמידי חכמים כו' מצטרפין.** **ההלכה מצטרפת** (דפו"י).

הגהות הב"ח

(א) גמ' מצוה דרבים שאני. נ"ב עמ"ש במס' גיטין דף מ"ג ע"ב ול"ע גם ל"ע ממשנה ערוכה דגיטין דף מא: היכא דעבד הוא תליו עבד ותליו בן חורין דכופין את רבו לשחררו כדי לקיים מצות פריה ורביה אף שאינו מצוה דרבים ומני ה"ר איהכ השיב דשאני בעבד שהוא תליו בן חורין וכן בשפחה שחליה בת חורין לפי הכנת המקשן בגיטין דף מ"ג כי שם שהוא בעצמו דהיינו רבו עשה עבירה ששחררו תליו והנתם תליו א"כ הוא נקרא פושע שגרם שעבד או שפחה לא יוכלו לשא עבד ושפחה ולקיים לא תהו בריאה אלא בשבת ע"כ קנסוהו ליה אף לעבור עבירה לשחרורה תליו השני כדי לזכות לעבד ושפחה כיון דהוא הגורם להם העבירה והוה כעין שמתנו חוס, לשם דהיינו דאם הוא פושע שוב אין מזכין אותו ה"ה כאן איפכא היינו שהתחיל בעבירה וגורם להעבירה כופין לו לעשות עבירה כדי לזכות לעבד אבל זה אינו דהא איכא התם דף מא: פלוגתא בזה היכא דמשחרר תלי עבדו אם קונה ומוקשינן למ"ד [בכסף פליגי ומוקי למתניתין דתליי בעבד של שני שותפים דאז קונה לד"ה [וכופין רבו שני לשחררו והוא לא פשע ולא גרם לו העבירה] שוב מצאתי בתוספות דמסכת שבת דף ד: שכתבו דגם מצות פ"ו הוא כמו מצוה דרבים כי היא מצוה גדולה ומ"מ הוא דוחק וכן כתבו תוס' במסכת עירובין דף לב ע"ב ד"ה ולא לעבד עם הארץ כו':

גליון הש"ם

גמ' תשעה וארון. עי' שבת לב ע"א תוס' ד"ה על שקורין ומהרש"א שם:

לעזי רש"י

פלזו"ן [פלדו"ן]. חתיכת מתכת לפני שהוטבעה בה צורת מטבע.

רבינו חננאל

ואסיקנה עליך אמר מכל מתנותיכם תרימו, מה ראית לרבות כשהקדימו בכרי שחייב, ולפטור כשהקדימו בשבלין, ומשנינן בכרי אידגן ונתחייב, בשיבלים לא אידגן. [**מעשר שני והקדש שנפדו**]. וכן ישראל שאכל מעשר שני והקדש שנפדו בנתינת הקרן, אע"פ שלא נתן את החומש, מברך ומזמן. **השמש שאכל כזית.** השמש שאוכל כשהוא